

مقایسه روابط مختلف بر آورد نیمرخ عمقی سرعت طولی بر مبنای روش بهینهسازی با استفاده از الگوریتم ژنتیک

مریم تیموری یگانه'، رسول قبادیان*^۲، محمد مهدی حیدری^۳

تاریخ ارسال:۱۳۹۸/۱۲/۲۰ تاريخ يذيرش:۱۳۹۹/۰۹/۰۹

مقاله علمي پژوهشي

چکندہ

توزیع عمقی سرعت طولی در رودخانهها و کانالهای روباز برای مدلسازی بسیاری از فرآیندهای هیدرولیکی مورد نیاز است. از اینرو ارائه مناسبترین رابطه برآورد توزیع سرعت که منطبق بردادههای اندازه گیری باشد همواره مورد توجه محققین بوده و به صورت دائم در حال توسعه است. با توسعه تئوری آنتروپی و همچنین بهینهسازی به روش الگوریتم ژنتیک، این روشها در طیف وسیعی از علوم مهندسی ازجمله مکانیک سیالات و هیدرولیک به کاربرده شدهاند. در این تحقیق پارامترهای مجهول روابط مرسوم توزیع عمقی سرعت طولی با استفاده از بهینهسازی بر مبنای روش الگوریتم ژنتیک دو دویی بهینه یابی شدند. تعداد پارامترهای بهینه شده در مدلهای یانگ، ژولیان ، چیو و تسالیس به ترتیب ۴، ۵، ۳ و ۵ پارامتر می باشند. نتایج تحقیق نشان داد پس از بهینهیابی پارامترهای روابط، توزیع سرعت یکبعدی تخمین زدهشده توسط هر چهار مدل ارائه شده در مقایسه با دادههای آزمایشگاهی از دقت بالایی برخوردار است به گونهای که تحلیل آماری نتایج نشان داد مقدار متوسط ریشه میانگین مربعات خطا (RMSE) برای کل شبیهسازیها توزیع سرعت یک بعدی در مدل یانگ۰/۵۴ متر بر ثانیه، برای مدل ژولیان برابر با ۰/۰۵۲ متر بر ثانیه، در مدل چیو ۰/۰۴۲ متر بر ثانیه و برای مدل تسالیس ۰/۰۳۵ متر بر ثانیه است. با این وجود نظر به اینکه تعداد پارامترهای بهینه استخراج شده توسط مدل ژولیان و تسالیس از دو مدل دیگر بیشتر است در مدلسازی رودخانههای آبرفتی توصیه میشود.

> واژههای کلیدی: بهینهسازی، یدیده دیپ، توزیع سرعت ، روش چیو، روش تسالیس، مدل ژولیان، مدل ىانگ

[ٔ] دانشجوی دکتری سازههای آبی،دانشکده کشاورزی، گروه مهندسی آب، دانشگاه رازی، کرمانشاه،ایران، m.yeganeh1390@gmail.com

[ً] دانشیار گروه مهندسی آب، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران، ۲۲۳۸۳۳۳۷۲۷ ، rsghobadian@gmail.com، (نویسنده مسئول)

^۳ استادیار گروه مهندسی آب،دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران، ۳۳۸۳۲۳۷۲۷ mm.heidari@ut.ac.ir

مقدمه

توزیع سرعت یکی از مهم ترین مباحث در مطالعات جریان ها در کانالهای روباز است، زیرا برای محاسبه سرعت متوسط، برآورد دبی و ارزیابی تنش برشی روی جدارهها، انتقال رسوب، انتقال آلودگی و مقاومت جریان موردنیاز است. در کانالهای روباز و رودخانهها عریض، سرعت از صفر در کف کانال به مقدار بیشینه در نزدیکی سطح آب افزایش مییابد و می تواند به صورت تقریبا یک بعدی در نظر گرفته شود. برای کانالهایی که عریض نیستند، در کنار تغییرات در جهت قائم، سرعت طولي در جهت عرضي نيز تغيير مي كند، بنابراین توزیع سرعت دوبعدی در نظر گرفته می شود. توزیع سرعت در کانالهای باز در طول سالیان طولانی موردمطالعه قرار گرفته و در سالهای اخیر، این موضوع با حل معادلات هیدرودینامیک ناویر- استوکس که با مدلهای متلاطم تركيب شده است، بررسی می گردد. این مدل ها به قوانین محاسبات فیزیکی وابسته هستند که جریان مایع را به عنوان مسائل مقدار مرزی در نظر می گیرند و بر اساس آن محاسبات را انجام میدهند. توزیع سرعت در یک مقطع کانال معمولا از نقطهای به نقطهی دیگر تغییر میکند. این امر ناشی از تنش برشی در کف و دیوارههای کناری کانال و به علت وجود سطح آزاد جريان است. فغفور مغربي و رحیم پور (۲۰۰۷) بیان داشتند که توزیع سرعت در مقطع كانال به عواملي مانند دانسيته و لزجت سيال، شكل مقطع، زبری دیوارههای کانال و وجود انحنا در مسیر کانال بستگی دارد. افضلی مهر و همکاران (۲۰۱۱) بیان کردند پیروی یا عدم پیروی از توزیع لگاریتمی برای نیمرخهای سرعت جریان به دلیل تاثیر متقابل زبری عناصر و شکل آنها بر دینامیک جریان متلاطم در عمق جریان است و بر اساس غالب و مغلوب بودن هر یک از این عوامل روند توزیع این نيمرخها متفاوت خواهد بود. پيو (۲۰۱۲) قانون توزيع سرعت لگاریتمی را برای جریان کانالهای روباز صاف و زبر پیشنهاد داد. همچنین به منظور مقایسه پروفیل سرعت به دست آمده از معادله ناویر استوکس، با فرض جریان کاملا آشفته و در نظر گرفتن تاثیر جریانات ثانویه ناچیز، از قانون توزيع سرعت لگاريتمي استفاده نمود. محققيني چون کولز(۱۹۵۶) یانگ (۲۰۰۴)، ابسی (۲۰۱۱) و بنکداری

(۲۰۰۸) سعی داشتند با اصلاح قانون لگاریتمی و یا ارائه مدلهایی جدید، بر پایهی شرایط حاکم در ناحیه خارجی در کانالهای کمعرض (B/h < 5) توزیع سرعت در این ناحیه را به دست آورند. کولز(۱۹۵۶) و یانگ (۲۰۰۴) با افزودن ترمهایی اصلاحی به قانون لگاریتمی سعی در بهبود نتايج حاصل از اين قانون در ناحيه خارجي داشتهاند. بنکداری (۱۳۹۲) و ابسی (۲۰۱۱) نیز با استفاده از معادلات ناویر استوکس مدل هایی را پیشنهاد نمودهاند. که بهمراتب نتایج بهتری نسبت به مدلهای دیگر ارائه دادند. از آنجا که این دو مدل بر پایه روابط ریاضی و ساده سازیهای آن حاصل شدهاند قابل استفاده در کانال های مصنوعی هستند. بخصوص در کانالهای فاضلاب بهمنظور محاسبه دبی می-توان از این دو مدل استفاده نمود. تیموری یگانه و حیدری (۲۰۲۰) با استفاده از سه روش آنتروپی شانون، رنی و تسالیس به بررسی توزیع سرعت با اندازه گیری سرعت در دو نقطه در کانال مستطیلی روباز پرداختند، نتایج مطالعات ایشان دقت بالای هر سه روش را در تخمین توزیع سرعت نشان داد. چیو(۱۹۸۷) با استفاده از اصل حداکثر آنتروپی و مفهوم احتمال در کانالهای روباز، معادله دوبعدی سرعت جریان را ارائه کرد. چیو و ساید(۱۹۹۵) با استفاده از پارامتر آنتروپی یک رابطه بین سرعت متوسط و حداکثر جریان ارائه دادند که با استفاده از این رابطه می توان دبی رودخانه را تخمین زد. تیموری یگانه و حیدری (۱۳۹۶) با استفاده از تئوری آنتروپی رنی، معادلهای برای پروفیل یک بعدی سرعت در مجاری روباز توسعه و دقت این روش را با استفاده از دادههای آزمایشگاهی مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان داد که این روش دارای دقت بالایی با دادههای مشاهدهای می باشد. امید و کرباسی (۱۳۹۲) به بررسی کاربرد آنتروپی برای به دست آوردن توزیع سرعت در آبراهه های روباز پرداختهاند و مدل توزیع سرعت چیو را با دادههای آزمایشگاهی در بسترهای صاف و زبر مورد ارزیابی و تحلیل قرار دادهاند. نتایج نشان داد که این مدل با دقت قابل قبولی توانایی پیش بینی توزیع سرعت قائم در آبراهههای روباز را دارا می باشد. همچنین نشان دادهاند که دقت این روش در بستر صاف بیشتر از بسترهای زبر مىباشد.

بررسی منابع مختلف نشان می دهد تا کنون روابط متعددی برای توزیع عمقی سرعت طولی در کانالهای روباز ارایه شده است. در این روابط ضرایب مختلفی وجود دارد که بسته به نوع رابطه می تواند به ۵ ضریب نیز برسد. هدف اصلی تحقیق حاضر بهینهیابی این ضرایب برای شرایط مختلف هیدرولیکی با استفاده از روش فراکاوشی الگوریتم ژنتیک دودویی می باشد. بویژه بهینهیابی پارامترهای آنتروپی تسالیس و چیو با استفاده از الگوریتم ژنتیک که خود از جنبه های جدید تحقیق حاضر است. در ادمه روابط مختلف توزیع سرعت با پارامترهای بهینه شده با یکدیگر مقایسه گردیدند.

مواد و روشها

بهمنظور بررسی توزیع سرعت جریان با استفاده از روشهای موردنظر تحقیق حاضر، از دادههای اندازه گیری شده توسط

گای وهمکاران (۱۹۶۱–۱۹۵۶) استفاده شد. آزمایشهای این محققین، در دو فلوم آزمایشگاهی در دانشگاه کلورادو به عرضهای ۱۸/۱ متر (۲ فوت) و ۲/۴۴ متر (۸ فوت) و طول ۲۵/۷۲ متر (۱۵۰ فوت) انجام شده است. حداکثر دبی جریان قابل انتقال در این فلوم های آزمایشگاهی ۶۲۳ لیتر بر ثانیه می باشد. شیب کف فلوم های مذکور بین ۰ تا ۱/۵ درصد قابل تغییر است. بستر فلوم های آزمایشگاهی از ۱۰ نوع دانهبندی مختلف در محدوده ماسه با قطر ۱۹/۰ تا فلوم آزمایشگاهی با استفاده از عمق سنج و دبی جریان فلوم آزمایشگاهی با استفاده از عمق سنج و دبی جریان فلوم آزمایشگاهی با استفاده از عمق سنج و دبی جریان میدرولیکی برخی از آزمایشات گای و همکاران (۱۹۶۱– هیدرولیکی برخی از آزمایشات گای و همکاران (۱۹۵۶– میلیمتر آورده شده است.

سرعت برشی(*U) (m/s)	S0	سرعت حداکثر u _{max} (m/s)	سرعت متوسط u _{ave} (m/s)	شماره
•/\Y	•/•10	•/&YY	• / WV A	۴
•/1٧	•/•10	1/787	٠/٨٩٩	۷
• /) Y	•/•10	1/014	١/٢۵۶	۱۰
•/1٧	•/•10	١/٨٣٨	١/٣٧۵	11
• /) Y	•/•10	۱ <i>/۶</i> ۰۳	١/٢٢٨	١٢
•/ \Y	۰/۰۱۵	١/٨٥٣	1/489	۲.

جدول(۱):پارمترهای هیدرولیکی مربوط به آزمایشات گای و همکاران (۱۹۵۶–۱۹۶۱)

مقطع عرضی کانال میباشد این مدل براساس دو فاصله لگاریتمی، یکی فاصله از بستر و دیگری فاصله از سطح آزاد آب و یک پارامتر تصحیح پدیده دیپ β بنا نهاده شده است شکل (۱) سیستم مختصات و تقسیم بندی کانال را براساس الگوی یانگ و همکاران برای جریان دائمی یکنواخت در کانال روباز نشان میدهد.

روابط بر آورد توزيع سرعت

یانگ وهمکاران (۲۰۰۴) یک قانون لگاریتمی اصلاح شده برای توزیع سرعت و نمایش پدیده دیپ (وقوع سرعت حداکثر زیر سطح آب، نزو و رودی، ۱۹۸۴(در کانال تنگ ارائه دادند که قادر به توصیف پروفیل سرعت از بستر تا سطح آزاد آب و از مرکز کانال تا نواحی مجاور دیوارهها در

١٢٤

نشریه علمی پژوهشی مهندسی آبیاری و آب ایران ۲۵ سال دوازدهم. شماره چهل و پنج. پاییز ۱۴۰۰

شکل (۱): تقسیم بندی مقطع کانال مستطیلی براساس الگوی یانگ وهمکاران (۱۹۵۶–۱۹۶۱)

یانگ و همکاران (۲۰۰۴) در نهایت رابطه (۱) را برای تخمین توزیع سرعت ارائه نمودند.

$$\begin{split} \frac{U}{u_*} &= \frac{1}{k} \left[\ln(y \middle/ y_0) + \beta \ln \left[\frac{1 - y / D}{1 - y_0 / D} \right] \right]_{(1)} \\ \text{Operator} \\ \text{Operator}$$

توصیف پدیده دیپ در کانالهای کمعرض روباز بوده و فقط شامل یک پارامتر β میباشد، و به ازای $\beta = 0$ معادله فوق به قانون لگاریتمی معروف تبدیل میشود. یانگ وهمکاران (۲۰۰۴) رابطه زیر را برای برآورد پارامتر تصحیح پدیده دیپ (β) ارائه نمودند:

$$\beta = c_1 \exp(-c_2 A_r Z) \tag{(7)}$$

که Z = 2z / B فاصله جانبی بدون بعد از دیواره کناری است. یانگ وهمکاران (۲۰۰۴) از طریق کالیبراسیون، دو ضریب c_2, c_1 را $c_1 = 1.3$ و $c_2, c_1 = c_2$ به دست آوردند در نتیجه معادله (۲۰۳۰) را میتوان به صورت زیر نوشت: $\beta = 1.3 \exp(-z/D)$

گو و ژولیان (۲۰۰۳) قانون لگاریتمی سرعت را برای شرایطی که مقدار حداکثر سرعت زیر سطح آب اتفاق

بیفتد، اصلاح نمودند و رابطه (۵) را که قانون لگاریتمی اصلاحشده نامیده میشود (MLWL)، ارائه نمودند (۱۳). $\frac{u_x}{u_*} = \left[\left(\frac{1}{k} \ln \frac{zu_*}{v_m} + B \right) + \frac{2\Pi_w}{k} \sin^2 \frac{\pi\xi}{2} \right] - \frac{\xi^3}{3k}$ (۵) که در آن B ثابت ناشی از زبری دیواره، * u سرعت برشی، که در آن B ثابت ناشی از زبری دیواره، * u سرعت برشی، V_m قدرت گردابه ی کولز، Z فاصله از دیواره و $\frac{Z}{z_m} = \frac{Z}{3}$ مقدار فاصله نرمال نسبت به فاصله از دیواره و $Z_m = \xi^3$ مقدار فاصله نرمال نسبت به موقعیت پدیده دیپ Z میباشد. موقعیت پدیده دیپ می میباشد. موقعیت پدیده دیپ (۶) میروفیل سرعت در مالتی که فرم بستر وجود داشته باشد، برآورد می کند. $\frac{u_x}{u_*} = \frac{1}{k} \left[\left(\ln \frac{z}{z_0} + B \right) - \frac{1}{3} \left(\frac{z-z_0}{(z_m-z_0)} \right)^3 \right] + \frac{2\Pi_w u_*}{k} \sin^2 \frac{\pi(z-z_0)}{2(z_m-z_0)}$

به منظور توصیف توزیع سرعت یک بعدی به روش چیو از رابطه (۷) به صورت زیر استفاده میشود.

$$\mathbf{u} = \frac{\mathbf{u}_{max}}{\mathbf{M}} \mathbf{L} \mathbf{n} \left[1 + \left(\mathbf{e}^{\mathbf{M}} - 1 \right) \frac{\boldsymbol{\xi} - \boldsymbol{\xi}_{0}}{\boldsymbol{\xi}_{max} - \boldsymbol{\xi}_{0}} \right]$$
(Y)

که در آن $(y/D+h) \exp(1-(y/D+h)) = \xi$ می-باشد. براین اساس برای توصیف توزیع سرعت یک بعدی در روش چیو ۳ حالت اتفاق میافتد. - حداکثر سرعت، u_{max} ، در فاصله h (۰>h) زیر سطح آب یا در همان y=D+h بالای کف کانال رخ دهد. در این

حالت، ξ_{max} برابر یک شده و با درنظر گرفتن 5₀ برابر صفر معادله (۷) به رابطه (۸) تبدیل میشود (چیو، ۱۹۸۷):

$$u = \frac{u_{\text{max}}}{M} \operatorname{Ln} \left[1 + \left(e^{M} - 1 \right) \frac{y}{D+h} \exp \left(1 - \frac{y}{D+h} \right) \right]$$
 (A)

– حداکثر سرعت بر روی سطح آب رخ داده و h برابر صفر است. بنابراین ξmax برابر یک شده و معادله (۷) بهصورت رابطه (۹) برای توزیع سرعت یک بعدی ساده میشود:

$$u = \frac{u_{\text{max}}}{M} \operatorname{Ln} \left[1 + \left(e^{M} - 1 \right) \frac{y}{D} \exp \left(1 - \frac{y}{D} \right) \right]$$
(9)

حداکثر سرعتبالا سطح آب رخ دهد و h بزرگتر از صفر باشد. در این حالت h دیگر معنای فیزیکی اشارهشده را ندارد و تنها یک ضریب است که برای تنظیم دقیق انحنای توزیع سرعت به کار میرود. در این حالت مقدار مقاید:

$$\xi_{\max} = \frac{D}{D+h} \exp\left(1 - \frac{D}{D+h}\right)$$
 (1.)

بنابراین معادله (۷) بهصورت رابطه (۱۱) نوشته می شود:
$$u = \frac{u_{max}}{M} Ln \left[1 + \left(e^{M} - 1 \right) \frac{y}{D} exp \left(\frac{D-y}{D+h} \right) \right]$$
(۱۱)

هنگامی که h به سمت بینهایت میل می کند. معادله (۱۱) به صورت معادله (۱۲) تبدیل خواهد شد:

$$u = \frac{u_{max}}{M} Ln \left[1 + \left(e^{M} - 1 \right) \frac{y}{D} \right]$$
(17)

به منظور توصیف توزیع سرعت یک بعدی به روش تسالیس(۱۹۸۸) از رابطه (۱۳) به صورت زیر استفاده می-شود.

$$\frac{u}{u_{max}} = \frac{B}{\lambda_2} \left[\lambda_2 \frac{y}{D-h} exp \left(1 - \frac{y}{D-h} \right) + \left(\frac{\lambda_*}{B} \right)^B \right]^{U_B} - \frac{\lambda_*}{\lambda_2}$$

$$B = \frac{m}{m-1}$$
(17)

که در آن m, λ_2, λ_* پارامترهای آنتروپی تسالیس ، D عمق جریان میباشد.

در این تحقیق به منظور تعیین پروفیل سرعت براساس مدل یانگ (رابطه ۱) چهار پارامتر β, y_0, k, u_* ، بر اساس مدل ژولیان(رابطه ۶) پنچ پارامتر T_m, Π_w, k, z_0, u_* ، در روش چیو (رابطه ۱۱) سه پارامتر h, M, u_{max} و در روش تسالیس (رابطه ۱۳) پنج پارامتر $h, \lambda_2, \lambda_*, m, u_{max}$ با

استفاده از روش بهینه سازی بر اساس انچه در ادامه آورده شده است تعیین گردید.

بهینه سازی

برای حل مساله بهینهسازی در الگوریتم ژنتیک از انتخاب کاملا تصادفی جواب ها از بین فضای شدنی استفاده می شود که اصطلاحا یک نسل نامیده می شود. سپس از بین این جمعیت انتخاب شده جوابهای بهتر انتخاب شده و با استفاده از فرایند های تقاطع، جهش، ترکیب، جایگزینی و نخبه گرایی جوابهای بهتر با هم تلفیق شده و نسل بهتر از جوابها تشکیل می شود و تا رسیدن به بهترین جوابهای ممكن اين روند ادامه پيدا ميكند(جانگ وكارني ۲۰۱۴). در این تحقیق کد نوشته شده برای بهینه سازی در محیط برنامه نويسى ويژوال بيسيک تهيه شده است. الگوريتم ژنتیک به کار رفته در این مطالعه براساس یک سیستم دودویی شامل (۱ و ۰) می باشد به نحوی که پارامترهای مدل به مبنای ۰ و ۱ انتقال یافته و به عبارت دیگر رمزدار می شوند. چنانچه محدوده تغییرات هر پارامتر باشد و میزان دقت اعداد برابر $\Delta \mathbf{n}_{\mathrm{i}} \leq \mathbf{x}_{\mathrm{i}} \leq \mathbf{b}_{\mathrm{i}}$ از رابطه زیر میتوان تعداد ژنها n_i را محاسبه نمود(البرزى انتشارات دانشگاه شريف است):

$$2^{ni-1} \le (b_i - a_i) \times 10^{\Delta ni} \le 2^{ni}$$
⁽¹⁴⁾

در این تحقیق تعداد پارامترهای با توجه به نوع رابطه برآورد توزیع سرعت بین سه تا ۵ متغیر می باشد که باید تعیین شوند. با در نظر گرفتن میزان دقت اعداد Δn_i برابر یکصدم تعداد ژن ها (n) برای هر رابطه محاسبه گردید. پس از تعیین طول رشته یا ژن های مربوط به هر پارامتر، لازم است طول کروموزم جامعه تعیین شود. با توجه به تعداد پارامترها (m) که همان متغیرهای تصمیم می باشد، طول کروموزم جامعه به صورت زیر تعیین می شود:

$$L = \sum_{i=1}^{m} n_i \tag{10}$$

در اجرای الگوریتم ژنتیک دودویی جمعیت اولیه کروموزم ها به طور تصادفی تولید می شود. چنانچه بخواهیم تعداد N کروموزم که هر کروموزم L بیت طول داشته باشد را به ١٢٦

وجود آوريم بايدN × L عدد تصادفي از مجموعهي (۱و ۰) تولید شود که برای انتخاب هر کدام از این اعداد از تابع

[]Rnd استفاده می شود. در شکل (۲) روند نمای بهینه سازی به روش الگوریتم ژنتیک نشان داده شده است.

شکل (۲): روندنما بهینه سازی به روش الگوریتم ژنتیک

نتايج و بحث

در این تحقیق ابتدا مقادیر بهینه پارامترهای موجود در مدلهای یانگ و ژولیان و روابط مبتنی بر آنتروپی چیو و تسالیس با استفاده از الگوریتم ژنتیک تعیین گردید. سپس توزيع سرعت يک بعدی بهينه يابي شده در مقابل توزيع سرعت اندازه گیری شده مربوط به آزمایشهای گای وهمکاران(۱۹۵۶-۱۹۶۱) ترسیم شده است(شکل۳). علاوه بر این مقادیر پارامترهای محاسبه شده برای مدل های مذکور و برای هر آزمایش در شکل(۳) ارایه شده است. به منظور اطمینان از کفایت تعداد تکرار و یافتن پارامترهای بهینه مقادیر تابع هدف(ریشه میانگین مربعات خطا) در مقابل تکرار ترسیم که در شکل(۴) نمایش داده شده است. همانگونه که ملاحظه می شود تعداد تکرار ۳۰۰۰ برای همه

ازمایش ها کافی به نظر میرسد و مقدار خطا به مقدار ثابتی رسیده است.

نكته قابل توجه اين است كه مقادير سرعت برشي محاسبه شده در مدل های ژولیان و یانگ تقریبا با هم هم خوانی دارند ولی با مقدار ارایه شده در جدول (۱) بجز در آزمایش های شماره ۲۰ و ۱۱ متفاوت می باشد. دلیل آن می تواند در روش محاسبه تنش برشی در جدول(۱) و مدل های حاضر می باشد. مقادیر ارایه شده برای سرعت برشی درجدول(۱) بر اساس شیب و شعاع هیدرولیکی کانال محاسبه شده است در حالیکه در مدل های مورد نظر این تحقیق بر اساس نیمرخ سرعت و استفاده از تمامی نقاط موجود در نیمرخ سرعت محاسبه شده است.

شکل (۳): توزیع سرعت یک بعدی اندازه گیری شده و بر آورد شده به روش های مختلف

شکل(۴): RMSE برای تکرارهای مختلف در مدل یانگ ، ژولیان ، روش چیو و تسالیس

در جدول ۲ مقادیر بهینه پارامتراهای هر یک از روش ها برای ۶ سری از آزمایشهای گای و همکاران (۱۹۶۱– (۱۹۵۶) نشان داده شده است.

شماره آزمایش	روش يانگ	روش ژوليان	روش چيو	روش تساليس
آزمایش ۴	$u_* = 0.063$ k = 0.42 $z_0 = 0.003$ $\beta = 0.078$	$u_* = 0.063$ k = 0.42 $z_0 = 0.003$ $z_m = 0.113$ $\Pi_w = 0.01$	$u_{max} = 0.491$ M = 2.039 h = 0	$u_{max} = 0.483$ $\lambda_2 = 4.47$ $\lambda_* = 0.55$ h = 0 m = 1.479
آزمایش ۷	$u_* = 0.09$ k = 0.41 $z_0 = 0$ $\beta = 0.142$	$u_* = 0.06$ k = 0.379 $z_0 = 0$ $z_m = 0.121$ $\Pi_w = 0.75$	$u_{max} = 1.231$ M = 4.156 h = 0.024	$u_{max} = 1.223$ $\lambda_2 = 4.21$ $\lambda_* = 0.659$ h = 0.0249 m = 1.481
آزمایش ۱۰	$u_* = 0.125$ k = 0.42 $z_0 = 0$ $\beta = 0.229$	$u_* = 0.125$ k = 0.398 $z_0 = 0$ $z_m = 0.15$ $\Pi_w = 0$	$u_{max} = 1.595$ M = 4.809 h = 0.046	$u_{max} = 1.588$ $\lambda_2 = 7.14$ $\lambda_* = -1.39$ h = 0.044 m = 1.497
آزمایش ۱۱	$u_* = 0.141$ k = 0.391 $z_0 = 0.001$ $\beta = 0.078$	$u_* = 0.15$ k = 0.414 $z_0 = 0.001$ $z_m = 0.149$ $\Pi_w = 0$	$u_{max} = 1.77$ M = 3.511 h = 0.011	$u_{max} = 1.835$ $\lambda_2 = 5.28$ $\lambda_* = -0.06$ h = 0.01 m = 1.495
آزمایش ۱۲	$u_* = 0.107$ k = 0.387 $z_0 = 0$ $\beta = 0.141$	$u_* = 0.109$ k = 0.389 $z_0 = 0$ $z_m = 0.115$ $\Pi_w = 0$	$u_{max} = 1.573$ M = 3.951 h = 0.041	$u_{max} = 1.573$ $\lambda_2 = 5.84$ $\lambda_* = -0.54$ h = 0.04 m = 1.501
آزمایش ۲۰	$u_* = 0.152$ k = 0.382 $z_0 = 0.001$ $\beta = 0.149$	$u_* = 0.18$ k = 0.42 $z_0 = 0.001$ $z_m = 0.105$ $\Pi_w = 0$	$u_{max} = 1.848$ M = 2.951 h = 0.048	$u_{max} = 1.852$ $\lambda_2 = 3.87$ $\lambda_* = 0.825$ h = 0.046 m = 1.5

جدول (۲): مقادیر بهینه پارمترهای ۴ مدل مورد بررسی در تحقیق حاضر

هر چهار مدل مورد بررسی بدرستی موقعیت حداکثر سرعت و مقدار آنرا برآورد کرده اند. در حالت کلی نیمرخ محاسبه شده توسط مدل های مذکور از دقت مناسب برخوردار هستند. به منظور مقایسه دقیقتر و ارزیابی دقت مدل های مذکور از پارامترهای آماری زیر استفاده شد:

RMSE =
$$\sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^{n} (u_{s(i)} - u_{o(i)})^2}$$
 (19)

$$\operatorname{Error} = \frac{\left| u_{o(i)} - u_{e(i)} \right|}{u_{o(i)}} \times 100$$
 (17)

در این روابط، $u_{o(i)}$ مقدار سرعت اندازه گیری شده در نقطه $i_{s(i)}$ مقدار سرعت محاسبه شده ، n تعداد دادهها مشاهداتی است.

در جدول۳ میزان درصد میانگین ریشه مربعات خطا(RMSE) برای آخرین تکرار در روش چیو، روش ۱۳.

> تسالیس، مدل ژولیان و مدل یانگ به تفکیک برای هر آزمایش ارایه شده است. همانگونه که ملاحظه میشود در حالت کلی روش مبتنی بر آنتروپی تسالیس، آنتروپی چیو، مدل ژولیان و مدل یانگ به ترتیب کمترین مقدار RMSE

را به خود اختصاص می دهند. مقادیر میانگین این آماره به ترتیب۰/۰۳۵، ۰/۰۴۲، ۰/۰۵۴ ۰/۰۵۴ متر بر ثانیه برای مدل های مذکور می باشد.

تغیر آماری RMSE بر حسب متر بر ثانیه برای تخمین توزیع سرعت یک بعدی در کانال مستطیلی	جدول (۳): م

مدل یانگ	مدل ژوليان	روش چيو	روش تساليس	شماره آزمایش
•/• 44	•/• 44	•/•٣٩	•/•۴	۴
۰/•۵۲	۰/•۵۲	•/• ۳٨	•/•٣٩	٧
•/•۶١	•/•۶١	۰/۰۲۵	٠/٠١٣	١٠
•/•۲٩	•/•۲٩	۰/۰۲۵	• / • Y Y	11
•/•Y۵	•/•Y۵	• / • ۶	•/•۶۲	١٢
•/•۵١	•/•۵١	•/•۵	•/• \ \	۲۰

همچنین در جدول ۴ میزان درصد متوسط خطای نسبی (Error) در روش تسالیس ، روش چیو، مدل ژولیان و مدل یانگ آورده شده است. مقدار متوسط خطا برای کل شبیه سازی های توزیع سرعت یک بعدی در روش ژولیان

۴/۹۸ درصد، مدل یانگ برابر ۵/۶۸ درصد، در روش چیو به ۴/۳۸ درصد و روش تسالیس ۳/۶ درصد میباشد.که بیانگر دقت مناسبتر روش تسالیس در تخمین سرعت در کانالهای مستطیلی میباشد.

-				
مدل یانگ	مدل ژوليان	روش چيو	روش تساليس	شماره آزمایش
10/18	11/44	17/18	۱ • /۲	۴
۲/۹۸	۴/۱	r'/r	٣/٢٣	٧
٣/٧٣	4/47	١/٧٩	۱/•٣	١٠
١/٩٨	1/04	1/00	۱/۵۶	11
۵/۶۱	$\Delta/\Upsilon\Upsilon$	4/54	۴/۷۸	١٢
4/•7	٣/•٨	٣/• ۴	• /A 1	۲.

جدول (۴): متغیر آماری Error برای تخمین توزیع سرعت یک بعدی در کانال مستطیلی

بیشتر نقاط بجز برخی نقاط نزدیک بستر کانال در هر سه مدل در داخل باند اعتماد قرار می گیرد. این موضوع نشان میدهد در صورت تخمین درست و بهینه پارامتر ها و ضرایب موجود در روابط توزیع سرعت هر سه مدل مذکور از قابلیت مناسبی برای تخمین توزیع قائم سرعت طولی برخوردار هستند. در شکل (۵) برای دادههای آزمایشگاهی گای و همکاران (۱۹۵۹–۱۹۶۱)، مقادیر سرعت محاسبه شده با استفاده از مدل یانگ، مدل ژولیان ، روش چیو و روش تسالیس در مقابل سرعت اندازه گیری شده آورده شده است. به منظور ارزیابی بهتر باند اعتماد ۹۰ درصد یا همان خطای ۱۰ درصد ترسیم شده است. همانگونه که ملاحظه می شود

۱۳۱

شکل(۵): مقادیر متوسط خطا در مدل یانگ ، ژولیان ، روش چیو و تسالیس

نتيجهگيرى

قانون لگاریتمی سرعت را برای شرایطی که مقدار حداکثر سرعت زیر سطح آب اتفاق بیفتد یا به اصلاح پدیده "دیپ" رخ دهد از طرف محققین مختلفی تا کنون اصلاح و بکار گرفته شده است. در تحقیق حاضر دو مدل مشهور از این نوع یعنی مدل های یانگ و همکاران(۲۰۰۴) و گو و ژولیان (۲۰۰۳) به همراه دو مدل مبتنی بر تئوری آنتروپی چیو (۱۹۸۷) و تسالیس (۱۹۸۸) مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفتند. همانگونه که در جدول ۲ اشاره شده است تعداد پارامترهای مجهول در این مدل ها بین ۳ تا ۵ پارامتر متغیر است. از اینرو این پارامترهای مجهول هر چهار مدل مذکور با استفاده از روش بهینه سازی الگوریتم ژنتیک و با توجه به

دادههای اندازه گیری سرعت توسط گای و همکاران (۱۹۵۶–۱۹۶۱) بهینه یابی شدند. نتایج این تحقیق نشان داد:

- پس از بهینه یابی پارامترهای مجهول هریک از چهار مدل مذکور، نیمرخهای سرعت محاسباتی توسط آنها با دقت مناسبی بر نیمرخهای اندازه گیری شده منطبق شدند. - سرعت های برشی محاسبه شده در مدلهای یانگ و ژولیان با مقادیر ارائه شده توسط گای و همکاران (۱۹۶۱-۱۹۵۶) مقداری متفاوت است که دلیل آن می تواند روش متفاوت محاسبه سرعت برشی بر اساس شیب و شعاع هیدرولیکی توسط گای و همکاران (۱۹۵۶–۱۹۶۱) با روش بهینه یابی شده در مدلهای موردبحث این تحقیق باشد.

– مقایسه های آماری نسبتا مفصل نشان داد مدل تسالیس از دقت تقریبا بالاتری در مقایسه با سه مدل دیگر بر خوردار است. با این وجود نمی توان از مدل ژولیان که همزمان تعداد ۵ پارامتر و مدل یانگ که ۴ پارامتر با مفهوم هیدرولیکی را ارایه می نماید چشم یوشی نمود.

- با بهینه سازی امکان محاسبه مستقیم یارامتر انترویی چیو(M) و پارامتر های انتروپی تسالیس λ_{2}, λ_{*} و m بر خلاف روش های قبلی وجود دارد. این امر باعث افزایش دقت مدل های مذکور بویژه در محاسبه مقدار و موقعیت حداکثر سرعت در نیمرخ عمقی سرعت طولی می شود.

منابع

امید، م.ح.، کرباسی، م. ۱۳۸۷.کابرد مفهوم آنتروپی در به دست آوردن توزیع سرعت در آبراهه های روباز. چهارمین کنگره مهندسی عمران .دانشگاه تهران.

البرزى،م. ١٣٩٣ الكوريتم ژنتيك، ناشر: انتشارات علمي دانشگاه صنعتي شريف

تیموری یگانه، م.، حیدری، م.م. ۱۳۹۶. توزیع سرعت یک بعدی در مجاری روباز با استفاده از تئوری آنترویی رنی. هفتمین كنفرانس بين المللي توسعه پايدار و عمران شهري. آذر ماه ١٣٩۶. ٤. فغفور مغربي، م. و رحيم پور، م. ١٣٨٤. روشي براي ترسيم خطوط هم سرعت و تخمین دبی در کانالهای روباز. مجله دانشکده فنی، جلد ۳۴، شماره ۳، صفحههای ۳۳ تا ۴۳.

Absi, R. 2011. An ordinary differential equation for velocity distribution and dip-phenomenon in open channel flows, J. Hydraul. Res., 49: 1, 82-89.

Afzalimehr H, Gallichand J, Sui J and Bagheri E, 2011. Field investigation on friction factor in mountainous cobble bed and boulder bed rivers. International Journal of Sediment Research 26(2): 210-221.

Aytek A and Kisi O.2008.A genetic programming approach to suspended sediment modeling. Journal of Hydrology 351: 288-298.

Bonakdari, H. and Larrarte, F. and Lassabatere, L. and Joannis, C. 2008. Turbulent velocity profile in fully developed open channel flows, Environ Fluid Mech., pp. 1-17.

Chiu, C. L. 1987. Entropy and 2-D velocity distribution in open channels. Journal of Hydraul Engineering. 114.7: 738-756.

Chiu, C. L., Said, C. A. A. 1995. Maximum and mean velocities and entropy in open-channel flow. Journal of Hydraul Engineering. 121.1: 26-35.

Coles, D. 1956. The law of the wake in turbulent boundary layer, J. Fluid Mech. 1, 191-226.

Guo, J. and Julien P.Y.2003. Modified log-wake law for turbulent flow in smooth pipes. J. Hyd. Res, IAHR, 41, no. 5, 493-501.

Guy H.P. 1956-61. Summary of alluvial-channel data from Rio Grande experiments.

Nezu I. and Rodi, W. 1985 Experimental study on secondary currents in open channel flow, Proc. 21st congress of IAHR, Melbourne, 115-119.

Pu, JH. 2012. Universal velocity distribution for smooth and rough open channel flows. Journal of Applied Fluid Mechanics 6(3): 413-423.

Singh, V. P. and Luo, H. 2008. Entropy theory for distribution of one-dimensional velocity in open channels, J. of Hydrologic Eng., in press.

Tevmouri Yeganeh M., Heidari MM. 2020. Estimation of one-dimensional velocity distribution by measuring velocity at two points. Flow Measurement and Instrumentation. 73 (2020) 101737.

Tsallis, C. 1988. Possible generalization of Boltzmann-Gibbs statistics", J. Stat. Phys., 52(1-2), 479-487.

Yang, S. Q., Tan, S. K. and Lim, S. Y., 2004. Velocity distribution and dip-phenomenon in smooth uniform open channel flows, J. Hydraul. Eng., 130(12), 1179-1186.

Comparison of Different Relationships for Estimating Longitudinal Velocity Depth Profile Based on The Optimization Method Using Genetic Algorithm

Maryam Teymouri Yeganeh', Rasool Ghobadian', Mohammed Mehdi Heidari"

Abstract

Depth distribution of longitudinal velocity in rivers and open canals is required for modeling many hydraulic processes. Therefore, introducing the most appropriate relation to estimating the velocity distribution has always been of interest to researchers and is constantly evolving. With the development of entropy theory and genetic programming based on the principle of natural evolution, these methods have been applied in a wide range of engineering sciences including fluid mechanics and hydraulics. The purpose of this study was to calculate the unknown parameters of velocity distribution relationships and estimate the longitudinal velocity profile using binary genetic algorithm optimization. For this purpose, the unknown parameters of Yang, Julian, Chiu, and Tsallis models, which are 4, 5, 3, and 5 respectively, were optimized using a genetic algorithm. After determining the unknown parameters of each model, a statistical comparison was performed between the measured and estimated velocity values with the optimized relationships. The results showed that the one-dimensional velocity distribution estimated by all four models is accurate related to the experimental data. Root Mean Square Error (RMSE) for all one-dimensional velocity distribution simulations in the Yang model is 0.054, for the Julian model is 0.052, for the Chiu model is 0.042, and for the Tsallis model is 0.035m/s. However, considering the number of optimal parameters extracted by the Julian and the Thessalian models, it is recommended the use of these models to alluvial rivers.

Keywords: Chiu method, Deep phenomena, Julian model, Optimization, Tsallis model, Velocity distribution, Yang model

¹ Ph.D. Student, Water Science Engineering Department, Agriculture Faculty, Razi University, Kermanshah, Iran, (m.yeganeh1390@gmail.com)

² Associate Professor, Water Science Engineering Department, Agriculture Faculty, Razi University, Kermanshah, Iran, (*-Corresponding Auther Email: rsghobadian@gmail.com)

³ Assistant Professor, Water Science Engineering Department, Agriculture Faculty, Razi University, Kermanshah, Iran, (mm.heidari@ut.ac.ir)

Comparison of Different Relationships for Estimating Longitudinal Velocity Depth Profile Based on The Optimization Method Using Genetic Algorithm

Maryam Teymouri Yeganeh', Rasool Ghobadian*', Mohammad Mehdi Heidari'

Introduction

Velocity distribution is one of the most important issues in the study of flows in open channels, because of calculating discharge and average velocity, evaluating the shear stress on the walls, estimating sediment and contamination transfer and also calculating flow resistance. Therefore, introducing the most appropriate relation to estimating the velocity distribution has always been of interest to researchers and is constantly evolving. The main purpose of the present study is to optimize the unknown parameters of some appropriate relations such as: Yang, Julian, Chiu, and Tsallis models, which have 4, 5, 3, and 5 unknown parameters respectively, for different hydraulic conditions. In particular, the optimization of the entropy parameters of Tsallis and Chiu using genetic algorithms, which is itself a new aspect of the present study.

Methodology

In order to study the flow velocity distribution using the appropriate models of the present study, the data measured by Guy et al. (1956-1961) were used. The experiments were performed in two laboratory flumes at the University of Colorado at widths of 0.61 meters (2 feet) and 2.44 meters (8 feet) and lengths of 45.72 meters (150 feet). The maximum flow rate in these laboratory flumes was 623 liters per second. The bed slope of the mentioned flumes changes between 0 and 1.5%. The bed of laboratory flumes is covered with 10 different types of granulation in the sand range with a diameter of 0.19 to 0.93 mm. Also, water depth and flow discharge was measured by using depth gauge and Orifice, respectively. In present study 6 set of the experimental data measured by Guy et al. were selected. With comparison the measured velocity and calculated ones, and using genetic algorithms, unknown parameters of Yang, Julian, Chiu, and Tsallis models were optimized. Then the different optimized velocity distribution relationships were compared to each other and also with the measured values.

Discussion and Conclusion

In this research, first, the optimal values of the parameters in Yang and Julian models and the relationships based on Chiu and Tsallis entropy were determined using genetic algorithm. Then, the optimized one-dimensional velocity distribution was plotted against the measured velocity distribution of Guy et al. (1956-1956). In addition, the values of the calculated parameters for the mentioned models for each experiment set were presented (Table 1). Also, the result showed:

-After optimizing the unknown parameters of each model, the computational velocity profiles were matched to the measured profiles with appropriate accuracy.

-The shear velocities calculated in Yang and Julian models are slightly different from the values proposed by Guy et al. (1961-1956) because of the different method of calculating shear velocities based on the slope and hydraulic radius by Guy et al. (1961-1956) and with the optimization method in the models discussed in this research.

¹Ph.D. Student, Water Science Engineering Department, Agriculture Faculty Razi University, Kermanshah, Iran, (m.yeganeh1390@gmail.com)

² Associate Professor, Water Science Engineering Department, Agriculture Faculty, Razi University, Kermanshah, Iran,(*-Corresponding Auther Email: rsghobadian@gmail.com)

³ Assistant Professor, Water Science Engineering Department, Agriculture Faculty, Razi University, Kermanshah, Iran,(mm.heidari@ut.ac.ir)

-By optimizing, it is possible to directly calculate the entropy parameter of Chiu (*M*) and the entropy parameters of Tsallis(λ_2, λ_*, m), unlike previous methods. This increases the accuracy of these models, especially in calculating the value and position of the maximum velocity in the depth distribution of longitudinal velocity.

-Statistical comparisons showed that values of Root Mean Square Errors (RMSE) of one-dimensional velocity distribution simulations were 0.054, 0.052, 0.042, and 0.035m/s for Yang, Julian, Chiu and Tsallis models, respectively. However, considering more optimized parameters obtained in Julian and Thessalian models, it is recommended the use of these models in alluvial rivers.

Test Number	Yang model	Julian model	Chiu method	Tsallis method
Test 4	$u_* = 0.063$	$u_* = 0.063$	$u_{max} = 0.491$	$u_{max} = 0.483$
	k = 0.42	k = 0.42	M = 2.039	$\lambda_2 = 4.47$
	$z_0 = 0.003$	$z_0 = 0.003$	h = 0	$\lambda_*=0.55$
	$\beta = 0.078$	$z_{m} = 0.113$		$\mathbf{h} = 0$
	,	$\Pi_{\rm w}=0.01$		m = 1.479
	$u_* = 0.09$	$u_* = 0.06$	$u_{max} = 1.231$	$u_{max} = 1.223$
	k = 0.41	k = 0.379	M = 4.156	$\lambda_2 = 4.21$
Test 7	$z_0 = 0$	$z_0 = 0$	h = 0.024	$\lambda_* = 0.659$
	$\beta = 0.142$	$z_{\rm m} = 0.121$		h = 0.0249
		$\Pi_{\rm w} = 0.75$		m = 1.481
	$u_* = 0.125$	u _* = 0.125	$u_{max} = 1.595$	$u_{max} = 1.588$
	k = 0.42	k = 0.398	M = 4.809	$\lambda_2 = 7.14$
Test 10	$z_0 = 0$	$z_0 = 0$	h = 0.046	$\lambda_* = -1.39$
	$\beta = 0.229$	$Z_{m} = 0.15$		h = 0.044
		$\Pi_{w} = 0$		m = 1.497
	$u_* = 0.141$	$u_* = 0.15$	$u_{max} = 1.77$	$u_{max} = 1.835$
	k = 0.391 $z_0 = 0.001$	K = 0.414	M = 3.511	$\lambda_2 = 5.28$
Test 11		$z_0 = 0.001$	h = 0.011	$\lambda_* = -0.06$
	$\beta = 0.078$	$\Sigma_{\rm m} = 0.149$ $\Pi_{\rm m} = 0$		n = 0.01 m = 1.405
	0.107	$m_{\rm W} = 0.100$		m = 1.493
	$u_* = 0.107$	$u_* = 0.109$ k = 0.380	$u_{max} = 1.375$ M = 2.051	$u_{max} = 1.373$
T 12	k = 0.387	x = 0.389 z = 0	M = 3.931 h = 0.041	$\lambda_2 = 0.54$
Test 12	$z_0 = 0$	$z_0 = 0$ z = 0.115	II = 0.041	$\lambda_* = -0.54$
	$\beta = 0.141$	$\Pi_{m} = 0$		m = 1.501
	u = 0.152	w = 0.18	u - 1.848	u = -1.852
	$u_* = 0.132$	k = 0.42	$u_{max} = 1.040$ M = 2.951	$a_{\text{max}} = 1.052$ $\lambda = 3.87$
Test 20	K = 0.382	$z_0 = 0.001$	h = 0.048	$\lambda_2 = 0.825$
	$Z_0 = 0.001$	$z_{m} = 0.105$		h = 0.046
	$\beta = 0.149$	$\Pi_{w} = 0$		m = 1.5

Table 1- Optimal values of parameters of 4 studied models in the present study

The most important references

 Guy H.P. 1956–61. Summary of alluvial-channel data from Rio Grande experiments.
 Guo, J. and Julien P.Y.2003. Modified log-wake law for turbulent flow in smooth pipes. J. Hyd. Res, IAHR, 41, no. 5, 493–501.

3. Teymouri Yeganeh M., Heidari MM. 2020. Estimation of one-dimensional velocity distribution by measuring velocity at two points. Flow Measurement and Instrumentation. 73 (2020) 101737.

4. Yang, S. Q., Tan, S. K. and Lim, S. Y., 2004. Velocity distribution and dip-phenomenon in smooth uniform open channel flows, J. Hydraul. Eng., 130(12), 1179-1186.

5. Absi, R. 2011. An ordinary differential equation for velocity distribution and dip-phenomenon in open channel flows, J. Hydraul. Res., 49: 1, 82-89.

6. Pu, JH. 2012. Universal velocity distribution for smooth and rough open channel flows. Journal of Applied Fluid Mechanics 6(3): 413-423.